

Yazarlar

[Yazarlar](#) [Bilsay Kuruç](#) [Depremden sonra](#)

Bilsay Kuruç Son Yazısı / Tüm Yazıları

Depremden sonra

10 Nisan 2023 Pazartesi

Yazılara ara vermiştim. Ara uzadı. Şubatla depremin getirdiği felaketi yaşadık. Türkiye'nin Hiroşima'sı oldu. Zaman geçtikçe acı yaşanmaya devam etti. Yavaş yavaş, üzerinde düşünmeyi besledi. Acı kolay dinmeyecek. Düşünceler beslendikçe aklın açacağı yoldan belki yeni ufuk açılacak.

HASAR TESPİTİ

6 Şubat'ın üzerinden bir ay geçmeden "ekonomik yıkım hesabı" çalışmaları başladı. Sermaye kuruluşları (yerli ve diğer) başı çektir: Turkconfed, EBRD, J.P. Morgan, Dünya Bankası... Meslektaşlarımız da çalıştılar. GSYİH'nin yüzde 2.5'i ile 10'u arasında değişen "yıkım hesapları" yapıldı. Büyüme hızı, cari açığı, bütçe açığı, vs. ne kadar etkilenebilir tahminleri yapıldı. Sunu hesapları ne gösteriyor? Bilmiyoruz. Ama bir şeyin eksikliği var. Bir sorunun yanıtı. O soruyu kim çalışacak?



(Hatay'da depremin yarattığı enkaz.)

NİÇİN CAN VERDİLER?

Resmi sayılarla elli bini aşkın kişi yok yere can verdi. "Güvenli barınma hakkı"ndan yoksun oldukları için. Herhalde biliyoruz, devlet toplumun vekilidir. Varlığı toplumu korumak, geliştirmek içindir. Eğer kapitalizm devleti toplumdaki uzaklaştırabiliyorsa toplumsal haklar alanı (güvenli barınma hakkından başlayarak) giderek kaybolur. O alanı kapitalizmin piyasaları doldurur. Son 20 yılda somutlaşmıştır. Toplumsal haklar sağlık, eğitim, çalışma başta olmak üzere, bütünüyle parçalanıp teker teker piyasaya verildiği "hak olma" özleri buharlaştı. En başta "güvenli barınma hakkı" piyasalaştıkça yıkılabilir yapılar (yükseklerinden başlayarak) çoğaldıkça çoğaldı. Yapılar sağlam olsa 50 bini aşkın kişi can vermezdi. Bu kadar basit.

BENGAL 1943

İngiltere 1757'den 1947'ye kadar Hindistan'ın resmi sahibiydi (The British Raj). Dünya kapitalizminin de filli sahibi olduğu uzun dönem. Şunu herkese öğretmiş olmalıdır: Kapitalizm gelişmesini yayılarak perçinler. Yayılma ve perçinleme "kolonizasyon"la olur. Kapitalizmin "olmazsa olmaz"ıdır. Koloniler "merkez" in haklarına sahip değildir. Onlara "yardım" edilir. 1943'te, Hindistan'ın büyük Bengal bölgesinde yaşanan büyük açlık ve bundan türeyen ölümcül hastalıklar çarpıcıdır. Orada üç milyonu aşkın Hint öldü. Niçin? Nobelî (1998), Bengal doğumlu iktisatçı Amartya Sen ve bir çok araştırmacı yıllarca bunun üzerinde çalıştı. Özetle şu açığa çıktı: Toprakta nem eksikliğinden, hasadın zayıflığından doğan bir kıtlık olmamıştı. Mahsul yeteriydi. İngiliz yönetimi mahsulün önemli bölümünü Akdeniz başta, imparatorluk kuvvetlerine fazla, fazla ayırıyordu. Bengal'de kıtlas stokların fiyatı artmış, Hintlere gıda yardımı ("entitlement") devede kulak kalmıştı. Buna, Churchill'in Hintlere ters bakan tutumu da eklenmişti. 1942'deki ifadesiyle, "Sevimsizdirler. Tavşanlar gibi çoğaldıkları için kıtlık yaşıyorlar!" demişti.

KOLONİZASYON

İngiltere orada kolonizasyonu zorla, işgal yönetimiyle yapmıştı. Acaba iş tarihte mi kaldı? 20. yüzyılda kapitalizmin ana yurdu Amerika'ya dikkatle bakalım. Ana model. Ayırntıya burada giremeyiz. Yönetimindeki insanlar İngilizin Hintleri gibi dışlamıyor. Onları piyasaya vererek kendi içinde, denetiminde tutuyor. "Modern kapitalizm" kolonizasyonu önce kendi içinde yapıyor. İşin püf noktası "razı olan insan"ı yaratabilmesidir. Bengalli "yardım alma hakkı"na (kâğıt üzerinde "entitlement"a) gerçekte sahip değildi. 21. yüzyılın Amerika merkezli kapitalizminde "razı olan insan"a ise bir tür "borçlanma hakkı" verilmiştir. Toplumsal haklarından vazgeçtikçe borçlanarak piyasalarda satın alma gücüne sahip olacaktır. Kapitalizme özgü bir tür "sosyal takas"! Yaşamı bununla şekillenmiştir.

Bu modelin içinde yatan kolonyal bakışın dört dörtlük bir örneğini Amerika'nın ilginç başkanlar koleksiyonunun mümtaz bir siması olan G. W. Bush Jr. vermişti. 2005'te, Katrina kasırgası başta New Orleans, ülkenin güneydoğusunu fena vurdu. Kapitalizmin daima geri bölgeleri vardır, olacaktır. Görece yoksul New Orleans da böyledir. Kasırgada yüzde 80'i sular altında kaldı. İki bin civarında can kaybı oldu. Bush Jr. kasırgadan sonra oraya gitti ama uçaktan inemedi. Uçaktan aşağıya baktı. Tam kolonyal bakış! Bakıp geri döndü. New Orleanslılar Bush'u uçaktan yıkımın ortasına indirecek bir toplumsal hakka sahip değildiler.

"Razı olan insan"ı yaratan, onu piyasalarıyla kapsamında tutan model son 30 yılda dünyaya yayıldı, yerleşti. Biz de son 20 yılda bu "reel kapitalizm"i yaşıyoruz. Başka görüntülerle (dinin kullanılması gibi) onun borçlanarak "cevher"i değiştirmiyor. "Razı olan insan"ın yaratılışını, onun denetimini kendisi için yepyeni şeylerle tanışmasını, onlarla özdeşleşmesini yaşadık. Öğrenmiş olmalıyız. Yeniden anlatmak gereksizdir. "Razı olan insan"a konutu, sağlık hizmetini, çocuğunun eğitimini "satın alabilir" olanağını veriyorsunuz. Borçla. Otuyu ve Iphone'u da. Ve Iphone'u aldıktan sonra "Ne güzel! Her şey var. Eskiden bunlar yoktu" diyecektir.

BARINMA

Nüfusumuz yılda ortalama bir milyon artıyor. Ve bir milyon genç de evlenme yaşına giriyor. Bu gençler nerede oturacaklar? Toplum çapında planlamayı şart kılan bu sorunun karşılığı uzun süredir piyasalaştırılan gayrimenkul ve konut inşaatı alanında odaklanıyor. Bu alan sermaye sınıfına yeni yeni katmanlar ekleyen, sermaye ile özdeş siyaset için de en bereketli kaynağı yarattı. Ve 6 Şubat gösterdi ki insanlar için en ağır yıkımı yarattı. Türkiye'nin kapitalizmi devleti toplumdaki ayırıp kendine çektiği insanlar yalnızlaştılar. Yine 6 Şubat gösterdi ki bir konutta oturmaya mecbur olan ve sayıca gitgide artan insanlarımız içine girecekleri yapıları haklarıyla denetleme gücüne sahip değiller. Kendileri için yaşamsal olan bu alana giremezler. "Güvenli barınma hakkı" ellerinde değildir. Sermaye, devleti kendine çekme gücüne sahip olunca, kârları ve siyaseti birleştiren bu en cazip alanda, yapı ve gayrimenkul sektöründe çoğalan bir güç yaratıyor. Bu sermayenin ve denetim gücüne ondadır. "Denetim"ini o örgütler. Bunu durduracak bir toplumsal güç ortada görünmüyor. Soma'da madenden çıkabilen işçiye kuyunun başında TV muhabiri "Yeniden madene inecek misin?" diye sormuştu. İşçi şöyle demişti: "Bankaya borcum var. İneceğim!" Herhalde ailece içine girecekleri mütevazı bir konutu banka borcuyla, yani piyasanın (finans ile inşaatın ortak piyasası) denetimine girerek alabilmişti. Konutun sağlamlığını, piyasanın "güvence"sinin sorgulayabilir miydi? Denetleyebilir miydi? "Razı olmama"yı aklına bile getiremezdi. Kapitalizmin kolonizasyonu o içsiden başlıyor.

GENÇLİK, ÜNİVERSİTE, BİLİM

6 Şubat'ta devletin refleksi gecikirken toplumda bir refleks doğdu. Gençlerin refleksi. Felaketin büyüklüğünü hemen anında hissederek adeta antik bir trajedide yıkıma çaresizce, ama olabildiğince karşı koyabilmek için gençliğe özgü bir kolektif güç toplama çabası. Volkan Demirel'in ağlayarak haykıran sesi belki bunun simgesidir. Gençler, üniversiteden başlayarak büyük bir olgunlukla, ama sessizce ama içinde bir öfkeyi taşıyan sessizlikle kendiliklerinden örgütlendiler. Belki birbirlerini tanımıyorlardı. Gündüzü geceyi ayırmadan uzun, kopmayan kuyruklarla daha önce görülmemiş bir yardım "toplumu" kurdular. Deprem bölgesine gittiler. Okullular, okulsuzlar hepsi vardı. Bunun kurmaylığını üniversiteli gençler yaptı. Bu felaket tablosundan gelecek için çıkarabileceğimiz tek ışık oldu.

Şiysal iktidar tabloyu farklı yorumladı. Gençlerin üniversiteden başlayan bu yaratıcı kapasitesinde ürktü. Üniversitelerde öğreniyi durdurdu. Gençleri oradan (sınırlı sayıda zorunlu dallar dışında) çıkardı; "ekrandan öğrenim"e havale etti. Üniversite yönetimleri buna bir şey diyemedi.

AKADEMİK PERSONEL	
ABDULLAH YÜCEL	ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ
AYŞE İDİL ÇAKMAK	DOKTOR ÖĞRETİM GÖREVLİSİ
BERNA HAMAMCI	DOKTOR ÖĞRETİM ÜYESİ
BETÜL BALIKÇIOĞLU	DOÇENT
BİRCAN TURUNÇ	ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ
BÜŞRA DAVUT	ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ
CELİLE DEMİRBİLEK BUCAK	ÖĞRETİM GÖREVLİSİ
CEMİL SERHAT AKIN	PROFESÖR
CEYDA MURSAOĞLU	ÖĞRETİM GÖREVLİSİ
DİDEM ÇAKMAK	DOÇENT
EDA KAHILOĞULLARI	ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ
ELİF TUĞBA SARAÇ	DOÇENT
ERHAN TEK	DOKTOR ÖĞRETİM ÜYESİ
ESRA NUR TIRYAKI	DOÇENT
FURKAN AKMAN	ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ
GİZEM KARAYEL	ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ
GÖKHAN ÖZDEMİR	PROFESÖR
İBRAHİM OZAN TEKELİ	DOÇENT
MEHMET EREN	ÖĞRETİM GÖREVLİSİ
MEHMET ÖZBİRECİKLİ	PROFESÖR
MEHMET YILDIRIM	DOKTOR ÖĞRETİM GÖREVLİSİ
MONA GAZEL	PROFESÖR
MURAT GÜNTEL	DOKTOR ÖĞRETİM ÜYESİ
NİHAL ARAT	ÖĞRETİM GÖREVLİSİ
ONUR SEZER	DOKTOR ÖĞRETİM ÜYESİ
OSMAN ŞÜKRÜ BEZİRCİ	ÖĞRETİM GÖREVLİSİ
SEFA KORAY TOSUN	ARAŞTIRMA GÖREVLİSİ
SELMAN KAMİK	ÖĞRETİM GÖREVLİSİ
SERBAY BUCAK	ÖĞRETİM GÖREVLİSİ
SİNAN YILMAZ	ÖĞRETİM GÖREVLİSİ
YALÇIN ÇETİN	DOKTOR ÖĞRETİM ÜYESİ
YAŞİN YILMAZ	DOKTOR ÖĞRETİM ÜYESİ
YILDIZ YAPRAK	PROFESÖR
ZEHRA ANAZ	ÖĞRETİM GÖREVLİSİ

İDARİ PERSONEL	
AFŞİN KÜÇÜK	İdari Personel
AHMET GÜÇLÜ	İdari Personel
AHMET EĞİLMEZ	İdari Personel
AHMET AYDIN	İdari Personel
AHMET ÖZÇELİK	İdari Personel
ALİ ARSLAN	İdari Personel
ALİ ALKAN DAL	İdari Personel
AYŞE RANA ÖZBİRECİKLİ	İdari Personel
BİLAL KARSIZ	İdari Personel
DUYGU YILMAZ KAPLAN	İdari Personel
EMİNE ANLAR	İdari Personel
FADİME SOLAKER	İdari Personel
FATİH ÇALIM	İdari Personel
FATMA KELEŞ	İdari Personel
FEHİME ÇELİK	İdari Personel
HATİCE HANCI	İdari Personel
HATİCE YURDAL	İdari Personel
HÜLYA KAYA	İdari Personel
HÜSEYİN ÜTE	İdari Personel
MEDİHA OKUR	İdari Personel
NİMET OKAY	İdari Personel
PERİHAN SÜNER MANSUROĞLU	İdari Personel
SUPHİ ERGİN	İdari Personel
VOLKAN BAŞTÜRK	İdari Personel

(Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, deprem felaketinde yaşamını yitiren 35 akademik, 23 idari, 32 işçi/sözleşmeli personel ve 105 öğrenci için üniversiteye "hafıza anıtı" yapacak.)

Dikkat çekicidir, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi depremde büyük kayıp verdi. Öğretim kadrosu, öğrencileri, idari personeli ve çalışanlarıyla. Kayıplarını adlarıyla teker teker yazarak, bilim dünyamız için bir "acı anıt" dikmeyi düşündüklerini tahmin ediyorum. Gecikmeden. Türkiye'nin 200'ü aşkın üniversitesi içinde Hatay Üniversitesi'ne "bilim eli"ni uzatmış olanlar hangileridir? Bunu merak etmeliyiz. Ellerini uzatmayanlar varsa, "kuzuların sessizliği"ni mi yaşıyorlar?

Yaşanılanların başka boyutu düşündürücüdür. Üniversiteler, sadece yönetimin katlarıyla değil, akademi kadrolarıyla da bir büyük felaket zamanında bilim dünyasına özgü bir yardım "toplumu" kurmayı, bunun zorunluluğunu hissediyorlar mı? Maddi yardım değil, bilim dünyasına özgü bir eylem.

Çünkü, üniversite bilim dünyasının ortak çatısıdır. Toplum belleğinin geçmiş ve gelecek sorumlusudur. Bir bilim çatısının yıkılmasından, oradaki insanları kayıplarından doğan hasarı ekonomik hasar teranesinde tartamaz. Bu belki iktisatçılarımız için de (Amartya Sen gibi) yeni, zorunlu bir ufuk istiyor.

YÜZLEŞMEK

Ağır travmatlarda sonra yüzleşme insanlığın, uygarlığın şartıdır. Günümüz siyaset ortamında, yaşadığımız modelin labirentlerinden çıkarak toplumu gelecek için düşündürecek bir yüzleşme yapılabilir mi? Düşünelim. Belki bir ilk adım toplumda acıyı en yakından yaşayanlarla başlar. Şöyle diyelim: İnsan kaybını en ağı yaşayan Hatay'dan başlayalım, can kaybı belgelenmesi elverişli bir ortamı adlarını taşıyan bir "acı anıt" tüm öteki merkezlerini dikelim bildir. Öncülüğü kimler yapar? Yüzleşme hakkı, bilelim ki canlarını kaybedenlerindir. Şimdi, onları kucaklamayı bilecek insan çevresindedir. Ve ağır travmalarla yüzleşmeyi bilmek, antılaştırarak kayda geçirmek, unutmamak geleceğe bakabilmek için ilk sınavların başında geliyor. Doğru mu?